

Reden an die deutsche Nation

Bogen

Fichte, Johann Gottlieb: *Reden an die deutsche Nation*. Berlin, 1808.

Bogen indeholder manuskripterne til de 14 taler, d.v.s. forelæsninger, som den tyske forfatter og filosof **Johann Gottlieb Fichte** holdt i Berlin i **1807-08**. Baggrunden var **det preussiske nederlag til Napoleon** året før og den derpå følgende franske besættelse af det tyske område.

I talerne opfordrede **Fichte** tyskerne til at gå til modstand mod den franske besættelsesmagt. Heri var næppe noget nyt, tiderne taget i betragtning. Det nye var begrundelsen: Ønsket om at **tyskerne skulle samle sig om deres nationale identitet**. Store dele af talerne handlede om netop denne identitet. Sproget var vigtigt – det tyske "ursprog", der iflg. **Fichte** ikke blot var et af Europas ældste og mest oprindelige, men også det største og mest udbredte. Heri lå kimen til opfattelsen af Tyskland og tyskhed som noget særligt, der kunne begrunde, at tyskerne havde en særlig historisk "mission" i Europa. Med andre ord: Tysk nationalisme.

Dette virkede stærkt inspirerende. Ikke blot passede det som hånd i handske med tidens romantiske forestillinger, der netop tog udgangspunkt i det oprindelige, det unikke og egenartede. Det udgjorde også et åndeligt, næsten ideologisk, arsenal for lignende nationale antagelser i de næste mange år. Ikke bare i Tyskland, men også i resten af Europa, ja, faktisk over hele verden. I Danmark oplevede man f.eks. en lignende national vækkelse på denne tid. Både **Oehlschläger**, **Grundtvig** og flere andre var stærkt påvirket af **Fichtes** tanker, når de skulle sætte ord på, hvori "det danske" egentlig bestod.

Forfatteren

Åndslivet svævede højt og vidt i Tyskland i slutningen af **1700-årene**. I **1774** udgav **Goethe** romanen ***Den unge Werthers lidelser***. I **1780'erne** skabte **Mozart** de største af sine symfonier, koncerter og operaer. Og i **1781** udgav den store filosof **Immanuel Kant** sin banebrydende afhandling ***Critik der reinen Vernunft***.

I hele dette klima voksede **filosoffen Johann Gottlieb Fichte (1762-1814)** op. Han kom fra små kår: Faderen var væver, og som barn måtte **Fichte** gå til hånde i faderens værksted. Senere arbejdede han sig op som privat huslærer i forskellige adelige familier. Takket være en af sine velyndere gik han i gang med at studere teologi i **1780**.

Fichte var en af de såkaldte **tyske "idealister"**. I pagt med tidens romantiske grundholdning søgte de et samlet filosofisk princip for livets og samfundets inderste mening og formål. Det store forbillede var **Kant**. Det fortælles, at **Fichte** i **juli 1791** på sine flade sko spadserede de flere hundrede kilometer frem og tilbage fra Berlin til Königsberg med det ene formål at se og høre det store geni holde sine forelæsninger. Resultatet var en lang række værker, der banede vejen for **Fichtes** egen karriere som filosofiprofessor ved flere tyske universiteter.

Fichtes anliggende var at analysere og formulere det, der efter hans mening burde udgøre fundamentet for morgendagens samfund: **Det nationale, "fædrelandet"**. Derimod ikke de universelle, individuelle menneskerettigheder, der havde været den franske revolutions store mærkesag.

Baggrunden

Der er næsten ingen grænser for alle de pamfletter, bøger, afhandlinger etc., der er skrevet om fænomenet **"nation"**: Hvad er en "nation"? Hvad forstår man ved et "fædreland"? "Fædrelandskærlighed"? "Patriotisme", "samfundssind" eller "nationalisme"?

For slet ikke at tale om en **vurdering** af fænomenet: Er "nationalfølelse" og/eller "nationalisme" noget positivt eller negativt? En ting er, at man kan være opløftet og begejstret, når ens landshold vinder guldmedaljen. Men hvad så, hvis det ikke kun handler om sport og fædrelandssange, men går over i hoveren, overlegenhedsfølelse, stormagtsdrømme, chauvinisme eller ligefrem militarisme? Kort sagt: At "vi" er bedre end "de andre" – og derfor har "ret" til noget, "de andre" ikke har "ret" til?

Alt sammen er det noget, der kan føres tilbage til de nationale rørelser i Europa i Napoleonstiden, herunder folk som **Fichte**. Det er vigtigt at huske, at **Fichte** var filosof, ikke politiker. **Hans mål var ikke den stærke stat** eller den stærke leder i stil med **Bismarck** og **Hitler**. Selv ikke efter at **Napoleon** blev smidt på porten under det store "folkeslag" ved Leipzig i **1813** var Tyskland nogen samlet stat. Det var fortsat fyrsterne fra Preussen, Bayern, Hessen o.s.v., der tog sig af krig og udenrigspolitik. Et stort nationalt frihedsrøre i **1848** blev slået ned med hård hånd.

Men ånden var sluppet ud af flasken. **1871** blev Det Tyske Kejserrige oprettet under et autoritært preussisk lederskab. Højdepunktet – eller rettere: lavpunktet – kom under det "Tredje Rige" **1933-45**, der åbenlyst spillede på forestillingen om tysk bedreværd og "herrefolksmentalitet". Resultatet var uhyrligheder som udryddelseskrig og Holocaust.